

Grænsekontrol, data og den sjette sans

Møhl, Perle

Published in:
Tidsskriftet Antropologi

Publication date:
2019

Document version
Peer-review version

Document license:
[CC BY-NC-ND](#)

Citation for published version (APA):
Møhl, P. (2019). Grænsekontrol, data og den sjette sans. *Tidsskriftet Antropologi*, 79, 119-126.
<https://tidsskrift.dk/tidsskriftetantropologi/article/download/122279/169511/>

GRÆNSEKONTROL, DATA OG DEN SJETTE SANS

PERLE MØHL

De sidste 2½ år har jeg undersøgt politiets og grænsevagters anvendelse af teknologi, digitale data og intuition i arbejdet med at bevogte Europas grænser (samt migranternes egen brug af teknologi og snarrådighed for at komme udenom overvågningen). Undersøgelsen har haft et særligt fokus på, hvordan både grænsevagter og teknologier *ser* og *sanser*, i samspil med hinanden eller for sig, og generelt på de teknologier, data og sanseinformationer, som fortolkningsarbejdet og filtreringen ved grænsen baserer sig på. De tilknyttede feltarbejder har fundet sted i hhv. Københavns Lufthavn ved både den automatiske og den "manuelle" paskontrol, i Gibraltar Lufthavns pas- og bagagekontrol samt landegrænse til Spanien, og i den spanske by-enklave Ceuta på Marokkos nordkyst, hvor et kæmpe dobbelt grænsehegn udstyret med visuelle og termiske kameraer, mikrofoner, haptiske sensorer, overvågningstårne og "Nato pigtråd" adskiller EU fra det nordafrikanske kontinent.

Ud fra feltarbejderne hos grænsepolitiet i Københavns Lufthavn og Gibraltar, og min undersøgelse af forbindelser mellem menneskeligt og teknologisk analysearbejde, vil jeg i det følgende komme med et par argumenter om, hvad digitale data kan og ikke kan i forbindelse med grænse- og sikkerhedskontrol, og hvad der kommer i spil, når digitale data ikke slår til.

Min position er, at for at forstå det selektive arbejde, som udføres i grænsekontrollen af mennesker og teknologier i samspil, og hvordan det afgøres, hvem der må slippe igennem og hvem der ikke må, er det ikke nok at kigge på lovgivning, ideologi og politik, og teknologi,

som mange har gjort (Aas 2006; Andersson 2014; Feldman 2012; Gates 2011; Maguire 2014; Maguire, Frois & Zurawski 2014). Vi skal ned i de mikroskopiske processer og detaljer, det helt umiddelbare, de direkte møder mellem mennesker og sanseindtryk og teknologi, de splitsekunder, som filtreringen udspiller sig i, og vi skal undersøge de sanseapparater, der er i spil i fortolkningsarbejdet. Det er *her*, i de bittesmå detaljer, at antropologien kan slå sig løs. Vi skal undersøge, hvordan bestemte måder at se - og at *overse* - udvikles, når mennesker og algoritmer samarbejder om grænsearbejdet og former hinandens syn.

For det andet hævder jeg, at de ID-data, som dokumenter og databaser leverer, og som bl.a. anvendes i automatiseret grænsekontrol (ansigtsgenkendelse), men også i den “manuelle” (menneskeligt udførte) grænsekontrol, kun udgør meget rudimentære informationer om de rejsende og stort set ikke kan bruges til at vurdere dem og deres hensigter.

Ud fra et tidsmæssigt skel mellem fremsyn og efterrationalisering, viser mine analyser, at hvor databaser og automatiseret genkendelse kun opererer med *allerede kendte og registrerede* data, så består et meget væsentligt aspekt af grænse- og sikkerhedskontrol i at vurdere *fremtidige ukendte*, ud fra en analyse af de informationer, som opstår og opsamles i øjeblikket. Arbejdet med det ukendte og potentielle, udøvelsen af forudseenhed, forventning og vurdering af imaginære fremtider, udføres af menneskelige grænsevagter på basis af sensorisk arbejde, fortolkning og udformningen af “plausible historier” om fortiden og fremtiden, baseret på her-og-nu’et. I denne fortolkning og i de plausible historier produceres det, som jeg definerer som det *egentlige objekt* for grænse- og sikkerhedskontrollen, nemlig en *syntetisk figur*, som opstår i en sammensætning af datainputs og et væld af sensoriske signaler. Denne sammensatte syntetiske og efemere figur kalder jeg for “ID-entiteten”.

Visualitet og visuel oplæring i grænsekontrol

På trods af overvågnings- og kontrolteknologiers eksplosivt stigende antal, med hundredevis af nye patenteringer hver dag, deres voksende sofistikering og forfægtede ufejlbarlighed, skal de output, som teknologierne producerer til grænse- og sikkerhedskontrol, i sidste ende læses og fortolkes af mennesker. Og denne fortolkning er ikke en automatisk og entydig proces: det kræver træning at "læse", kombinere og omdanne de forskellige outputs til information, som kan danne grundlag for handling. Desuden er denne træning indlejret i politiske og ideologiske forestillinger om specifikke trusler og rammer for filtrering, som stater og unioner opsætter for sikkerheds- og grænsekontrol. At se er således på ingen måde en neutral, iboende, fysiologisk egenskab. At læse billeder, skærbilleder og ansigter kræver, at man har indlært et særligt syn (Grasseni 2007; Grasseni 2011), og denne indlæring er socialt, ideologisk og kulturelt indlejret, og relaterer desuden til særlige professionelle, men også individuelle specificiteter. Hver profession har særlige måder at se på og særlige ting, de ser efter. Og nye teknologier skaber nye måder at se på, nye "synspraksisser" (Sturken & Cartwright 2009: 10) og nye måder at filtrere på, baseret på syn (Gates & Magnet 2009). Derudover producerer nye teknologier, som analysen viser, også nye former for sensorisk de-kvalificering ("deskillment"), tunnel syn og blindhed. Et centralt fokus i min analyse er således det professionelle sanseapparat, som grænse- og sikkerhedsvagter udvikler i samspil med teknologierne, samt hvordan de rutinemæssigt skifter mellem at se og ikke-se.

Data, sensorisk arbejde og historiefortælling

I diskussionen af biometriske- og overvågnings- teknologier i forskning og i medierne har fokus været rettet mod teknologiernes høje effektivitet og de trusler, de udgør for menneskerettigheder og privatlivets fred (se f.eks. Aas, Gundhus & Lomell 2010; Amoores & Hall 2009; Buolamwini & Gebru 2018; Burt 2019; Lauritsen 2014; Schindel 2016; Snijder 2016; van der Ploeg 2012; Willoughby 2017). Selv om jeg ikke bestrider sådanne argumenter, så ønsker jeg her at tilføje et perspektiv fra grænsekontrollkabinen, hvor de ID-data, som grænsekontrollørerne og de automatiske styresystemer råder over, er af relativt lille mængde, lav kvalitet og begrænset effekt. På grænsen bliver det hurtigt meget mere rodet og indviklet, og arbejdsflow'et støder på menneskelig, materiel, juridisk og tidsmæssig modstand, for ikke at nævne de rejsendes evner til at omgå teknologierne eller bruge dem til deres egen fordel. I de eksempler jeg analyserer, er langt den vigtigste del af analyse- og profilerings-arbejdet baseret på brugen af vagternes sanser – alle seks sanser – og deres evne til at kombinere de få ID-data med sensoriske inputs fra en masse forskellige kilder. Alle disse inputs og fortolkninger væver de i øjeblikket sammen til en sammenhængende fortælling, som giver et billede af den rejsendes liv og hensigter – en “plausibel historie”, for at bruge Josiah Heymans begreb fra grænsekontrollen mellem USA og Mexico (2001, 2004). Og det er denne historie, som er udgangspunktet for deres vurdering af, om den rejsende må krydse grænsen eller skal undersøges nøjere. Disse “plausible historier” er således sparsomt dokumenterede forestillinger om fortiden og fremtiden, baseret på fragmenter og sensoriske input opfanget, sat sammen og fortolket i nutiden.

ID-entiteten, det egentlige kontrolobjekt

Hovedpersonen i den plausible historie er en forestillet figur, baseret på data og direkte sanseindtryk. Den figur, som vurderes, er således ikke et afstumpet "ID" – en kort række data, som ikke siger meget om personens liv og hensigter – og heller ikke en identitet i den brede, komplekse antropologiske forstand, eller forankret i den rejsendes egen selvforståelse. Det er en syntetisk efemerisk figur, der udspringer af samspillet mellem ID-data, grænsevagternes professionelle erfaring og alt det, som de, på de ca. 20 sekunder de har til deres rådighed, kan opsnappe om den rejsendes levede liv. Denne sammensatte figur opstår dér i det korte møde mellem grænsevagt, teknologi, data og den rejsende, og fordamper igen lige så snart den rejsende er sluppet gennem kontrollen. Jeg kalder denne efemeriske imaginære figur for ID-entiteten, fordi den får en selvstændig væren, løsrevet fra kroppen, det levede liv og de få data, og bliver et ontologisk objekt i sig selv - et signifikant objekt - i kontroløjeblikket. Med andre ord er det, som kontrolleres i grænsekontrollen, hverken et ID eller en personlig identitet, men den imaginære efemere ID-entitet.

Historiefortællinger - et par eksempler

I en artikel, som jeg har skrevet om de plausible historier i grænse- og sikkerhedskontrol, beskriver jeg et par eksempler på historiefortællinger og ID-entiteter.

I det første eksempel, fra Københavns Lufthavn, har Hanne, som er politiassistent og grænsevagt, og jeg lige forladt den automatiserede grænsekontrol – ABCen (Automated Border Control) – for at gå op til den "manuelle" paskontrol i "lokalbanen". Her ankommer rejsende fra lufthavne med lav sikkerhedskontrol og som kræver ekstra bevågenhed. Et fly er lige ankommet fra en low-cost lufthavn i Tyrkiet. De rejsende strømmer igennem, mens

Hanne og hendes kollega, Ole, udfører deres vanlige rutiner. De ser “ned, op, ud, ned, op, ud” – ned på dokumenter, op på ansigter, ud på kørerne, i et konstant rutineret flow af tegnlæsning. De kontrollerer højder på en gammeldags højdemåler. De lytter til stemmer, forklaringer, intonationer, accenter. De føler på passene: billederne, syningerne, prægningen - hvor nye eller hvor slidte de er? De inhalerer lugte: trykssvæerte, plastik, sved, krydderier. De stiller spørgsmål: “Hvor skal du hen?”, “Hvad er dit formål der?”, “Hvem skal du besøge?” De small-talk’er, snakker om rejsemål, om de rejsendes børn, om vejret, imens de iagttager. De scanner pas, fingeraftryk og laver fotokopier. Og de tjekker, om folk flytter kø, ser nervøse ud eller på anden vis opfører sig unormalt ude i køen. Og imens de gør alt det, i de maks. 20 sekunder de har til deres rådighed per rejsende, samler de alle de opsnappede fragmenter og væver dem sammen til historier om de rejsendes hensigter og agendaer, og vurderer plausibiliteten af disse historier, og om de giver mening eller ej. Sådan beskriver Hanne og Ole deres arbejde, de stykker detaljer sammen og afgør, om det hele giver mening. I modsætning til den automatiske grænsekontrol, som udelukkende tager udgangspunkt i nogle sparsomme ID-data fra fortiden og et lille formateret ID-foto, som den rejsende blot skal “ligne tilpas meget” (se Møhl 2018; Møhl 2019), arbejder de med deres alsidighed, deres evne til at tænke fremad, forudse, at improvisere, kombinere forskellige detaljer og forestille sig scenarier om ukendte fremtider. Som Ole siger, så foretrækker han absolut den manuelle kontrol og den menneskelige kontakt, men også det kreative arbejde og det at bruge sine “seks sanser”: “Maskinen kan ikke tænke. Den er dum og kan kun adlyde ordrer fra mennesker. Den kan ikke tænke fremad. Jeg har intuition, jeg er kreativ. Og man kan ikke indstille på mine sanser !”

Introspektion, kufferter og hele liv

Nede i bunden af den nybyggede Gibraltar International Airport sidder Paul, en ung politibetjent, på sin post på "sikkerhedsniveau 3". Støjniveauet er ufatteligt – omkring ham kører raslende transportbånd i alle retninger og fragter bagage igennem forskellige scannere og videre ud til flyene. Kufferter, som først af en automatisk scanner ("sikkerhedsniveau 1") og dernæst af Pauls kollega på "sikkerhedsniveau 2", er blevet sorteret fra som mistænkelige, vil her i niveau 3 gennemgå en ekstra grundig scanning og inspektion.

Med jævne mellemrum dukker et stykke bagage op på transportbåndet og en skinger alarm øger støjniveauet yderligere. Der mangler et lille stykke transportbånd, så Paul må selv gå over og løfte bagagen ind i den enorme 3D røntgenscanner. Det er lidt ironisk, siger han, for bagagen er allerede blevet sorteret fra to gange og er potentielt farlig. Men arkitekterne glemte at opbygge et særligt rum til dette sikkerhedsniveau. Paul bruger denne nærkontakt til sin fordel. Først ser han bagagen udefra, rører ved den, fornemmer dens vægt og densitet, og indsnuser lugte. Som han siger, profilerer han bagagen og får et billede af, hvem ejeren kan være og hvad der kan være indeni, *før* han ser indholdet på skærmen. Og hvor hans kollega på niveau 2 kun har haft nogle få sekunder til at identificere mistænkelige, slørede zoner og måske sende kufferten videre til yderligere inspektion, har Paul tid til at kigge godt efter og afstemme sine hypoteser.

Alarmen lyder, og en stor hard-shell kuffert dukker op på transportbåndet. Paul løfter den over på scannerbæltet, og et røntgenbillede kommer frem på skærmen. Paul kan zoome ind og ud, se kufferten fra alle vinkler, og skifte mellem røntgenfrekvenser, der skelner mellem forskellige materialer, og han kan bevæge sig igennem lagene. Han peger på to mørke halvcirkler. "Kan du gætte hvad det er?", spørger han mig. Værktøj ... eller en slags tegneudstyr? "Nej, det er bøjlernes fra en bh". Ved siden af bøjlernes er der to små hullede

metalplader midt i en større, utydelig masse. “Det er et par lædersko med metalforstærkning”. Paul kan aflæse kvaliteten af lædersko ud fra røntgenbilledet: Dyre håndlavede sko har kraftigere læder og har ikke metalforstærkning, forklarer han. Han zoomer lidt ind og ud, ser intet mistænkeligt og beslutter, at der ikke er nogen trusler. Han identificerer også både kvindelige og mandlige genstande i kufferten – bh’en, et par højhælede sko, en barbermaskine og nogle andre herresko – og konkluderer, nok mest for min skyld, at dette nok er et par, der rejser sammen. “Det er derfor kufferten er så tæt pakket og svær at læse for den automatiske scanner og for min kollega”. Så det var derfor den havnede her i sikkerhedsniveau 3. Med andre ord indeholder Pauls plausible historie også en meta-fortælling om, hvorfor de andre niveauer formodede, at der kunne være en trussel. Dette meta-niveau udgør endnu en brik i hans trusselsvurdering.

Alarmen lyder igen, og en stor klumpet køjesæk, holdt sammen med tykt reb, ankommer på transportbåndet. Paul løfter den ind i scanneren og har allerede en idé om indholdet og dens ejer, før han begynder at undersøge indholdet. Indeni er der tøj, sikkerhedssko og et imponerende antal store knive. “Det er en kok, der har afmønstret i Gibraltar og er på vej hjem til Filippinerne”, siger han. Det forklarer knivene og en række identiske, små elektroniske genstande: gaver til hans børn. Køjesækken indeholder også nogle ubestemmelige lange, cylinderformede metal genstande, med et rør i midten. Han bestemmer sig for, at det også er køkkenredskaber, sandsynligvis håndblendere, og trykker på den grønne knap. Køjesækken rulles ud af røntgenskanneren, renses for mistanke, og videre ud til det fly, som han ved, afgang til Manilla via Dubai om et par timer.

Tasken, rebet, sikkerhedsskoene, knivene, håndblendere, de identiske elektroniske genstande, flyet - det hele passer sammen i en plausible historie – en livshistorie. Som han siger om de afmønstrede søfolk: “De har været væk i måneder og år. De har hele deres liv i

deres sæk”. Så han søger ikke udelukkende efter trusler og farlige genstande, han skaber sandsynlige livshistorier – om arbejde, sociale relationer, fortid, gaver og fremtid – ud fra en særlig samling af dette livs diskrete, materielle fragmenter. Som han siger, “Du lægger to og to sammen. Hvis det bliver til tre eller fem, er der noget galt. Hvis det giver fire, trykker du på den grønne knap”.

Afsluttende kommentarer - Big Data, lille viden

Selvom den samlede mængde af data i de tilkoblede databaser nok er stor, så er den viden, de leverer om den enkelte rejsende, ganske begrænset og overfladisk: navn, nationalitet, fødselsdato, sidste indrejse... Det fortolkende arbejde i grænsekontrollen er derfor altafgørende, og her slår teknologierne kun til i en vis grad. De kan ikke opfatte direkte interaktion og performative præsentationer, og de kan ikke sammensætte multisensoriske tegn. Vigtigst af alt, så kan de kun forholde sig til det, de *allerede* er blevet fodret med: informationer fra fortiden. Med andre ord kan de kun *genkende* det allerede kendte, men ikke erfare eller opfatte det, som ikke er kendt og registreret. Det samme gælder bagagescannerne: de kan kun identificere genstande, som de allerede kender, eller uigennemsigtige zoner. De kan ikke improvisere, lægge to og to sammen. Så det er her menneskets evne til at bruge alle sanser, også den sjette, og til at spinde ender, kommer ind i grænse- og sikkerhedskontrollen: evnen til at opfange og samle små, ufuldstændige, fragmenterede informationer og sensoriske input af forskellige slags, og til at væve dem sammen til plausible historier om den rejsendes fortidige og fremtidige gøren og laden, som i de to eksempler. Bitte små data, men som i deres mængde, forskellighed, kombination og fortolkning kan fortælle langt mere end et par få af de store.

Litteratur

Aas, Katja Franko.

2006 'The Body Does Not Lie': Identity, Risk and Trust in Technoculture. *Crime, Media, Culture* 2: 143–58. doi:10.1177/1741659006065401.

Aas, Katja Franko, Helene Oppen Gundhus, Heidi Mork Lomell (red.).

2010 *Technologies of InSecurity: The Surveillance of Everyday Life*. London & New York: Routledge.

Amoore, Louise, Alexandra Hall.

2009 Taking People Apart: Digitised Dissection and the Body at the Border. *Environment and Planning D: Society and Space* 27 (October 2008): 444–64. doi:10.1068/d1208.

Andersson, Ruben.

2014 *Illegality, Inc.: Clandestine Migration and the Business of Bordering Europe*. Berkeley: University of California Press.

Buolamwini, Joy, Timnit Gebru.

2018 Gender Shades: Intersectional Accuracy Disparities in Commercial Gender Classificatio. *Proceedings of Machine Learning Research* 81: 1–15.

Burt, Chris.

2019 Facial Recognition Company SenseNets Silent Following Data Leak | Biometric Update. <https://www.biometricupdate.com/201902/facial-recognition-company-sensenets-silent-following-data-leak>.

Feldman, Gregory.

2012 *The Migration Apparatus : Security, Labor, and Policymaking in the European Union*. Palo Alto: Stanford University Press.

Gates, Kelly.

2011 Our Biometric Future. In: *Our Biometric Future: Facial Recognition Technology and the Culture of Surveillance*. 254. New York & London: New York University Press.

Gates, Kelly, and Shoshana Magnet.

2009 *The New Media of Surveillance*. London/New York: Routledge.

Grasseni, Cristina.

2007 Introduction: Skilled Visions: Between Apprenticeship and Standards. In: C. Grasseni (red) *Skilled Visions: Between Apprenticeship and Standards*, 1–19. Oxford og New York: Berghahn Books.

2011 Skilled Visions: Toward an Ecology of Visual Inscriptions. In: M. Banks & J. Ruby (red.) *Made to Be Seen: Perspectives on the History of Visual Anthropology*. 19–44. Chigargo og London: University of Chicago Press.

Heyman, Josiah.

2001 Class and Classification at the U . S . -Mexico Border. *Human Organization* 60 (2): 128–40.

2004 Ports of Entry as Nodes in the World System. *Identities* 11 (3): 303–27.
doi:10.1080/10702890490493518.

Lauritsen, Peter.

2014 *Big Brother 2.0: Danmark Som Overvågningssamfund*. København: Informations Forlag.

Maguire, Mark.

2014 Counter-Terrorism in European Airports. In: M. Maguire, C. Frois, og N. Zurawski (red.) *The Anthropology of Security: Perspectives from the Frontline of Policing, Counter-Terrorism and Border Control*. London/New York: Pluto Press.

Maguire, Mark, Catarina Frois, and Nils Zurawski (red.).

2014 *Anthropology of Security : Perspectives from the Frontline of Policing, Counter-Terrorism and Border Control*. Chicago: University of Chicago Press.

Møhl, Perle.

2018 Border Control and Blurred Responsibilities at the Airport. In: T. G. Diphoorn & E. Grassiani (red) *Security Blurs, the Politics of Plural Security Provision*, 118–35. London: Routledge. doi:10.4324/9781351127387-8.

2019 Vision, Faces, Identities: Technologies and Methods of Recognition. In: *The Biometric Border World: Bodies, Technologies an Identities on the Move*. London & New York: Routledge.

Schindel, Estela.

2016 Bare Life at the European Borders. *Entanglements of Technology, Society and Nature. Journal of Borderlands Studies* 31 (2): 219–34.
doi:10.1080/08865655.2016.1174604.

Snijder, Max.

2016 Biometrics, Surveillance and Privacy. Bruxelles. doi:10.2788/986068.

Sturken, Marita, and Lisa Cartwright (red).

2009 Practices of Looking, an Introduction to Visual Culture. 2. New York, NY: Oxford University Press.

van der Ploeg, Irma.

2012 The Body as Data in the Age of Information. In: K. Bal, K. D. Haggerty og D. Lyon (red.) Routedledge Handbook of Surveillance Studies. 176–83.

Willoughby, Angus.

2017 Biometric Surveillance and the Right to Privacy. IEEE Technology and Society Magazine 36 (3): 41–45. doi:10.1109/MTS.2017.2728736.

Zuboff, Shoshana.

2019 The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power. New York: Public Affairs.